Acc. No. 3278

ఆంధ్ర సంస్థానములు : సాహిత్యపోషణము

(సాహిత్య అకాడమీ బహుమతినందిన రచనము)

డా. తూమాటి దోణప్ప, ఎం.ఏ., పిఎచ్.డి.

ఆంధ్రవిశ్వకళా పరిషత్

గూటాల

ప్రవేశిక

ఈ యెస్టేటు గోదావరి మండలములోనిది. వైశ్యవంశజుల సంస్థానములలో నిది పెద్ద పేరుపెంపులు గలది. ఇంజరము, గూటాల, చిడిపి, తిరుగుడుమెట్ట, పెద్దేహం, ముంగొండపాలెము మొదలగున వీ యెస్టేటునకుఁ జెందినవి. శాశ్వతకర నిర్ణయమునాఁటి కీ యెస్టేటు పోలవరము రాజాగారైన మంగపతిదేవుగారి స్వాధీనమున నుండినది. 1812 లో పోలవరము ఎస్టేటంతయును ఏలము వేయఁబడినది. అప్పుడు దానిని నూజివీడు జమీందారు శ్రీ రాజా అప్పారావుగారు ఖరీదుచేసియుండిరి. ఆ పిమ్మట 1827 లో మన్యం సత్యలింగము గారు ప్రాఁతనాగరము ముఠానుండి మఱికొన్నిపల్లెలు చేరిన దీనిని రూ. 2,30,000 లకుకొనిరి. అప్పటినుండియు నీ యెస్టేటు మన్యం వంశీయుల పాలనమున నుండినది. 1938 నాఁటి లెక్కలమేరకు దీని యాదాయము రూ. 26 వేలు. పేష్కషు రూ. 6,720 లు.

సంస్థాన చరిత్రము

సంస్థానసంపాదకులగు మన్యం సత్యలింగముగారి తండ్రిగారు మన్యం కనకయ్యగారు. వీరు పదునెనిమిదవ శతాబ్దాంతమున కాకినాడలో గొప్ప వర్తకులు. ద్వీపాంతర వ్యాపారము చేసి లక్షలార్జించిన లక్ష్మీపుత్రులు. ఆ పిమ్మట వీరు ఫ్రెంచివారి యేలుబడిలోనున్న యానామునందు స్థిరపడి వ్యాపారమును బహుముఖముల విస్తరింపఁ జేసిరి. అరదేశ పరదేశ నానాదేశ సెట్లలో కనకయ్యగారు మంచి పరపతి గలవారుగా పేరుపడసిరి. అలనాఁటి అవచి తిప్పయసెట్టియే యిట్లవతరించెనని బట్రాజులు కైవారములు చేసిరఁట!

కనకయ్యగారికి వెంకట నరసయ్య, సత్యలింగము, రెడ్డయ్య, వెంకటరత్నము, ప్రకాశరాయఁడు నను నైదుగురు పుత్రులు. వీరిలో ద్వితీయులైన సత్యలింగముగారు గూటాల సంస్థాన సంపాదకులు. వీరు బుద్ధియందును, కార్యసంశుద్ధియందును తండ్రిని మించిన తనయులు. 1827 నుండి 1850 దాఁక సంస్థాన పాలనమును అతినిపుణముగా నిర్వహించిరి. 1850 లో వీరి మరణముతో కొడుకు కనకయ్య, తమ్ముఁడు వెంకటరత్నమును సంస్థాన పాలనమును చేపట్టిరి.

వెంకటరత్నము చాల సమర్థుఁడు. ఇతనికి కనకయ్య, వెంకటసుబ్బారావు,

సీతయ్య, రాజాజీ యని నల్వురు పుత్రులు. 1860 లో వెంకటరత్నము చనిపోఁగా మొదటి యిద్దఱు కుమారులును జాయింటు జమీందారులైరి. సోదరులందఱు మరణింపఁగా కనకయ్య యొక్కనికే సంస్థానము దక్కినది. ఆ తరువాత కనకయ్యయే జమీపాలకుఁడుగా నుండెను.

ఈ కనకయ్య కుమారుఁడు చిన్నకనకయ్య. ఇతఁడు మంచి వ్యవహార వేత్త; బహుభాషావేత్త. యానాము పట్టణములోని గూటాల జమీందారుల దివ్యభవన మీతఁడు నిర్మించినదే. చిన్నకనకయ్య ఫ్రెంచి కుంఫిణీవారికి ఆప్త మిత్రుఁడు; కుంఫిణీవారికి అప్పుసప్పులిచ్చి అదనుస ఆదుకొనినవాఁడు. ఫ్రెంచి ప్రభుత్వమువా రితనిని గొప్పగా గౌరవించుచుండిరి. కనకయ్య ఫ్రెంచివారినుండి లక్షరూపాయలకు అనేకభూములను ఖరీదుచేసి ఎస్టేటును పెంపొందించెను. గూటాల, యానాములలో సత్రములు కట్టించి, వాని సక్రమ నిర్వహణమునకు కట్టుదిట్టములు గావించెను. 1873 లో చిన్నవయసునందే కనకయ్య పరమ పదించెను.

చిన్నకనకయ్యగారి భార్యయే మహాలక్ష్మమ్మగారు. ఈమె ఆనాఁడు విశాఖ పట్టణములో పేరుమోసిన వర్తకశ్రేష్ఠులు సీతర్ల సత్యలింగముగారి తనయ. ఈమె 1856 లో జన్మించిరి. 1865 లో గూటాల జమీందారు మన్యం చిన కనకయ్యగారితో వీరి వివాహము జరిగినది. పట్టుమని పదియేండ్ల పాటు భర్త జీవింపలేదు. చిన్నవయసులో భర్తపోయి జమీపాలన మను పెద్దబరువు తలమీఁదపడినను దొడ్డబుద్ధిగల మహాలక్ష్మమ్మగారు ఉభయకులపవిత్రగా సాగరాంధ్రము నందలి సంస్థానాధీశులలో సాటిలేని సత్కీర్తిని సంపాదించినది. ఈమె యానాములోని ఫ్రెంచివారికి ఆర్థికముగ చాలఁ దోడ్పడినది. భర్తపెట్టిన ఒరవడిలో ధర్మకార్యములను నిర్వహించినది. బీదలకు, సాదలకు, సత్పాత్రులకు దానధర్మములుచేసి చేతికెముకలేదను పేరు పొందినది.

సాహిత్యపోషణము

మన్యం చినకనకయ్యగారికి ఇంగ్లీషు, ఫ్రెంచి, సంస్కృత భాషలలో మంచి పాండిత్య ముండెడిదఁట! మన్యమువారి కుటుంబము మొదటినుండియు వేదవిద్యా పోషణకు, ఆర్షధర్మ వ్యాప్తికి, జీర్ణదేవాలయోద్ధరణకు* మీఁదు కట్టినది. దేశమునందు ప్రసిద్ధిపొందిన వేదపండితులలో పెక్కురు మన్యమువారి మన్ననలను పొందినవారు. వేదవిద్యతోపాటు సంస్కృత భాషయును మన్యము వారి సమాదరణమును బొందినవి. మన్యమువా రింటఁ బుట్టిన వారందఱును అంతోయింతో సంస్కృతభాష నభ్యసింపవలసి యుండెడిదఁట; రాజభాష గావున

* వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి, 'దాక్షారము అన్నసత్త్రపు గంట', భారతి, ప్రమాది, శ్రావణము, 1939 ఆగస్టు, పు. 206.

నాంగ్లమును, యానాములో వ్యవహారభాష గావున ఫ్రెంచియును విధిగా నేర్వ వలసిన భాషలు.

మహాలక్ష్మమ్మగారి పాలన కాలమందు గూటాలకు మంచిపేరు వచ్చినది. మహాలక్ష్మమ్మగారు వేదవిద్యలనేకాక బొమ్మలాటలు, వీథినాటకములు, కూచి పూడి భాగవతములు మొదలగు జానపదకళాప్రదర్శనములను సైతము ఆదరించెడివారట. తన చిన్నవయసులో తా నీ నాటకములను తదేకదృష్టితోఁ జూచి తన్మయుఁడగుచుండినట్లు చెళ్ళపిళ్ళవారి వ్రాఁతలు.[1] యానాములో మన్యం మహాలక్ష్మమ్మగారి మేడయెదుట జరిగెడి తోలుబొమ్మలాటలను, వీథినాటకము లను చూచి చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రిగారు తన జట్టుగాండ్రతో కలిసి కాగితపు బొమ్మలను తయారుచేసి యాడించుచుండఁగా మహాలక్ష్మమ్మగారు ముచ్చటపడి చూచి, యానందించి చిన్నచిన్న బహుమతుల నిచ్చి పంపెడివారట.[2]

మహాలక్ష్మమ్మగారి చేతిచలువ యెట్టిదోగాని, గూటాల జమీందారుల ఆస్థానపండితుల సన్నిధిని గుంటయోనమాలు దిద్దిన ఈ బాలుఁడే పెరిగి పెద్దయై తెలుఁగునాట అవధానాదు లొనరించియు, ప్రాచీనార్వాచీనాంధ్రకవితా రీతులకు నూతనసేతువును నిర్మించియు అఖిలాంధ్రరసికలోకము నలరించిన మహావ్యక్తిగా, విద్యాసంతతిని దిద్దితీర్చిన దివ్యశక్తిగా రూపొందినాఁడు.

చెళ్ళపిళ్ళవారి స్మృతులలోని క్రింది యుద్ధరణము మన్యము మహా లక్ష్మమ్మగారి ధన్యతకు, వదాన్యతకు ప్రత్యక్ష నిదర్శనము :

> 'నా చిన్నతనంలో పదేళ్ళ వయస్సు పిమ్మట సుమారు ఒక పుష్కరం కాలం ఫ్రెంచి టవును యానాంలోనే వెళ్ళింది. ఆ వూళ్ళో కీ. శే. మన్యం మహాలక్ష్మమ్మ జమీందారురాలు నివాసంగా వుండడంవల్ల యెన్నో వైదికానికి సంబంధించిన పుణ్యకార్యాలు వారి మేడకు ఎదురుగావుండే సత్రంలో తఱుచు జరుగుతూవుండేవి. వేదంలో ప్రసిద్ధులైనవారు వచ్చి నవరాత్రోత్సవాలల్లో శ్రావ్యంగా స్వస్తి వగైరాలు పరస్పర గాత్రాలు కల్పి ఉచ్చైస్స్వరంగా చెబుతూవుంటే ....'[3]

చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రిగారు నానారాజసందర్శనమునందు మహాలక్ష్మమ్మ జమీందారిణిగారిని గుఱించిచేసిన ప్రశంస :

'పొనరించితివి మహా పుణ్యకార్యమ్ముల
స్వర్గలోకంపు సోపానములుగ
నిచ్చిపుచ్చితి పెండతెండఱకో భూమి
ఖండంబులను మహోద్దండగరిమఁ

1 చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రి, కాశీయాత్ర, పు. 25.
2 చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రి, కథలు-గాథలు, సంపుటము 1, పు. 406.
3 పైది, పు. 71.

గట్టించితివి దేవగణము సంతోషింప
దేవళంబులయందు దీప్తి యెసఁగ
చేయించితివి తృప్తి చెన్నారఁగా మేటి
సంతర్పణముల ననంతములుగ
గరువమను మాటెఱుంగవు కలిమిగలిగి
సర్వసామాన్యమౌ మనుష్యగతి నుందు
వఖిల ధర్మము లెఱుఁగుదు వాత్మయందు
లలిత సుగుణకదంబ శ్రీ లక్ష్మమాంబ'

—నానారాజ. ఉత్తరార్ధము, పు. 278, 279.

'గోచీ పెట్టినవాది నిన్నెఱుఁగుదున్, గోషట్లనే కాదు నీ
యాచారమ్మును దాతృతాగరిమ సత్యాసక్తి నిర్గర్వతా
ప్రాచుర్యమ్మును దీనపోషణము నెప్పట్లన్ గనంబోల దే
లా చెప్పన్‌వలె నిమ్నుఁ జెప్పియు మహాలక్ష్మ్యంబ పేతాక్కారిన్'

—పైది, పు. 279.

'నను బాల్యంబది యాదిగా నెఱిఁగి యేనాఁడేని నే వచ్చినం
తనె వెన్‌వెంటనె దర్శనంబొసఁగి సంతానంబుకన్నన్ గడున్
ఘనసంప్రీతిని జూచు నీయెడల నిక్కమ్మైన నాపేర్మి చ
క్కని నీ కీర్తికి శాశ్వతంపు గరిమన్ గల్పించె నీరీతిగన్'

—పైది, పు. 280.

షడ్దర్శనములలో, షట్ఛాస్త్రములలో నిధి, ప్రసిద్ధ కాశీపండితులు పుల్య దక్షిణామూర్తిశాస్త్రి (1830–1900) గారి పాండితీవైభవమును, శాస్త్రాధ్యాపన రీతిని గుఱించి విని శ్రీ మన్యం మహాలక్ష్మమ్మగారు శాస్త్రిగారికి ముక్కారుఁ బండు కేదారఖండమునిచ్చి సమ్మానించిరి. దక్షిణామూర్తిశాస్త్రిగారు కవి సార్వభౌమ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారి ప్రశంసలను పొందిన పండితులు. పుల్యవారిని గుఱించి శ్రీపాదవారు చేసిన ప్రశంసాపద్యములు పరికింపుఁడు :

'తనరుచుండెఁ బుల్య దక్షిణామూర్తిశా
స్త్ర్యగ్రగణ్యుఁడనఘుఁ డాఱు శాస్త్ర
ములను జదివి పండితుల కులగురువను
పేరుగాంచి మించెఁ బృథివియందు' —ఆంధ్రాభ్యుదయము, 2–75.

'దేవీసాక్షాత్కారం
బా విప్రాగ్రణికిఁ గలదియై తోఁబలుకున్
వేవురువిద్వద్వర్యుల
లో విబుధుం డతనిసుడియె లోకము నిండున్' —పైది, 2–76.

చెళ్ళపిళ్ళవారి గురుపరంపరలో నొకరును, గోదావరీతీరమునందలి

కోరుమిల్లి వాస్తవ్యులునగు ముక్కవిల్లి జగన్నదీక్షితులుగారు మన్యమువారి దేవిడీలో జరుగు జపతపాల నిర్వహణమునకై యానాము వచ్చెడివారట! మన్యమువారి యాస్థానపురోహితులగు గాదేపల్లి సుబ్బావధానిగారును ప్రసిద్ధ వేదపండితులలో నొకరు.

ఉపజీవ్య గ్రంథసూచి

1. శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి, ఆంధ్రాభ్యుదయము
2. తిరుపతివేంకటకవులు, నానారాజ సందర్శనము.
3. శ్రీరాం వీరబ్రహ్మకవి, నానారాజన్య చరిత్రము, పుటలు 200-202.
4. చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రి, కాశీయాత్ర.
5. చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రి, కథలు - గాథలు, సంపుటము 1.
6. C. A. Souter and K. N. K. Ayyar, Gazetteer of the East Godavari District, Vol. II, Madras, 1935, pp. 423,424.